

Sprawozdanie

komisji gospodarstwa krajowego z przedłożenia Wydziału krajowego o regulacji rzeki Białej i uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu Dunajca.

Wysoki Sejm

Sprawa regulacji rzeki Białej i obwałowania prawego brzegu Dunajca poruszona uchwałami Wysokiego Sejmu z dnia 17-go października 1884 w związku z regulacją rzek Karpackich a następnie polecona Wydziałowi krajowemu osobną uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 21. grudnia 1885, wchodzi już po raz wtóry na stół obrad Wysokiej Izby w formie projektu ustawy. Uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 27-go listopada 1890. odośny projekt nstawy nie otrzymał Najwyższej sankcyi, gdyż finansowe postanowienia tego projektu wymagały udzielenia 60%-wego zasiłku z c. k. Skarbu państwa niezależnie od państwowego funduszu melioracyjnego, podczas gdy Rząd ze względu na obciążenie Skarbu państwa innymi wydatkami obstaje przy zasadzie subwencyonowania tak właściwych melioracyj, jak i większych regulacyj rzek górskich przedewszystkiem z funduszu melioracyjnego.

Jakkolwiek w skutek tej odmowy sankcyi, wykonanie robót się opóźniło, to jednak powiodło się Wydziałowi krajowemu przez poczynienie dalszych kroków przy poparciu Koła posłów polskich do Rady państwa, wprowadzić sprawę tej regulacyi na odpowiednie tory i zapewnić jej zrealizowanie przy pomocy pieniężnej państwa w wysokości 1,015.700 zł. w. a., która prawie dorównywa żądanemu przez Wysoki Sejm na ten cel w r. 1890, sześćdziesięcioprocentowemu zasiłkowi.

Po sprawdzeniu bowiem przez fachowego delegata ministeryalnego i reprezentantów powiatu, Tarnowskiego i Grybowskiego, potrzeby i nagłości regulacyi środkowego biegu Białej przyznało Ministerstwo rolnictwa w porozumieniu z Ministerstwem spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 23-go lutego 1892. L. 17.168. zasiłek z państwowego funduszu melioracyjnego w wysokości 50% kosztów wszystkich robót objętych projektem t. j. regulacyi Białej i dopływów, obwałowania prawego brzegu Dunajca i obu brzegów dolnej Białej, w reszcie zabudowania i regulacyi potoków w górnem dorzeczu Białej, a oprócz tego zasiłek z państwowego funduszu budowli wodnych, zostającego pod zarządem Ministerstwa spraw wewnętrznych, w wysokości 10% kosztów regulacyi samego łożyska Białej.

Na podstawie powyższego postanowienia Rządu przedkłada obecnie Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi nowy projekt nstawy, wedle którego datki konkurencyjne interesowanych powiatów w wysokości 10% robót rzecznych i wałowych mają pozostać niezmienione; o ile zaś wymieniony datek państwa łącznie z datkami powiatów nie pokrywa kosztów, resztę ponosićhy miał fundusz krajowy.

W ten sposób proponowany według postanowienia Rządu rozkład kosztów 1,789.000 zł. w. a. w porównaniu z takimże rozkładem w r. 1890 przez Wysoki Sejm uchwalonym przedstawia się następująco:

	Według uchwały Sejmowej z r. 1890.	Według postanowienia Rządu (nowego projektu ustawy).
datek państwa	1,073.400 zł.	1,015.700 zł. czyli 56·775%
„ kraju	552.100 „	609.800 „ „ 34·086%
„ powiatów	163.500 „	163.500 „ „ 9·139%
(Dąbrowa, Tarnów i Grybów)		

Jak z tego zestawienia okazuje się, przypadający na fundusz krajowy datek zwiększa się w porównaniu z uchwałą z r. 1890 o 57.700 zł. w. a. czyli przy zamierzonym 15-to letnim okresie budowy o 3.846 zł. 67 ct. w. a. rocznie.

Z uwagi, że uzyskany przy usilnych staraniach Koła polskiego zasilek państwowy wedle powołanego reskryptu ministeryalnego uważać należy za ostateczną miarę udziału państwa, a podwyższenie zasilek krajowego w porównaniu z rozmiarem robót i sumą kosztorysową nie jest zbyt znaczne (: 3·22% sumy kosztorysowej :) komisya gospodarstwa krajowego widzi się spowodowaną do przedstawienia wniosku, żeby Wysoki Sejm przyjął proponowany obecnie przez Wydział krajowy projekt ustawy.

Do tego wniosku skłaniają komisję przedewszystkiem następujące względy:

1. Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 27. listopada 1890 przesądzająca stanowczo potrzebę i pożytek zamierzonych regulacji i ochrony, a z drugiej strony przychylenie się Rządu w ponoszeniu kosztów tak zbliżone do żądań Sejmu, że różnica przy tak wielkiem przedsiębiorstwie nie może wpływać na zmianę postanowienia.

2. Konieczność rozpoczęcia systematycznej regulacji rzek Karpackich, której kraj nasz mimo uchwał sejmowych z dnia 17. października 1884 powziętych po pamiętnej powodzi z r. 1884 przez 8 lat daremnie wyczekuje.

3. *Potrzeba uzupełnienia i ochrony całego systemu wykonanych już, lub w toku będących robót melioracyjnych na Powiślu między Dunajcem a Wisłoką, (regulacja Żabnicy, Nowego Brnia, Kanalu Zyblikiewicza i Starego Brnia), których integralną część stanowi właśnie regulacja dolnej Białej z obwałowaniem prawego brzegu Dunajca, gdyż bez regulacji dolnej Białej i obwałowania prawego brzegu Dunajca wielkie wody tych rzek, zalewające przy wezbraniach cały obszar kraju między Dunajcem a Wisłoką nie tylko udaremniłyby cel wykonanych robót melioracyjnych, lecz co gorsza, naraziłyby je na zniszczenie.*

4. Pierwsze w kraju wykonanie robót około zabudowania potoków górskich, którato melioracja stoi w ścisłym związku z całym projektowanym obecnie przedsiębiorstwem, a stanowi doniosłą i w skutkach zbawiennych nieobliczoną korzyść dla naszego kraju, ze względu na zalesienie w ślad za tem idące nagich gór naszych.

Powołując się pod względem uzasadnienia projektu regulacyjnego na odnośne przedłożenie Wydziału krajowego i sprawozdanie komisyjne z roku 1890, Komisya gospodarstwa krajowego pozwala sobie co do rozmiarów i celu, tudzież kosztów i rentowności przedsiębiorstwa zamierzonego przytoczyć następujące szczegóły:

Projekt techniczny, który wedle opinii ministeryalnego departamentu technicznego jest tak w ogólności jak i w szczegółach bez zarzutu i nadaje się w zupełności do zrealizowania, obejmuje w myśl najnowszych uchwał kongresów hydrotechnicznych i rolniczych cały system wód w dorzeczu Białej, t. j. zabudowanie dzikich potoków w górach, regulację łożyska Białej z dopływami i obwałowanie dolnego biegu Białej, tudzież uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Dunajca, do którego wpada Biała i przecina w ten sposób na poprzek całą Galicyę od granicy Węgierskiej na dziale wód Karpackim, aż do granicy Królestwa polskiego pod Opatowcem, na długości przeszło 141 kilometrów (około 19 mil) prócz dopływów.

Celem zaprojektowanych robót jest:

1) zatrzymanie kamieni i rumowiska w górach przez zabudowanie dzikich potoków, które uznane zostały przez Ministerstwo rolnictwa za najniebezpieczniejsze w Galicyi i wywierają szkodliwy wpływ na przebieg wód nie tylko Białej, lecz także Dunajca i Wisły;

2) zabezpieczenie w środkowym i dolnym biegu Białej urodzajnych gruntów nadbrzeżnych od zrywania (wartości rocznej 34.730 zł.), oraz zdobycie 1.072 hektarów (1.862 morgów) gruntów nprawnych przez namulenie szutrowisk;

3) ochrona wałami najniższych gruntów zalewanych dotychczas w dolnym biegu Białej i na prawym brzegu Dunajca, których obszar wynosi 38.464 morgów.

Obok tego zamierzona regulacja ma na celu: odwodnienie kanałami osuszającymi i umożliwienie nawodnienia gruntów w dolnym biegu Białej i nad Dunajcem w okolicy Tarnowa, gdzie melioracje lokalne znajdują się w największym rozwoju i intensywnie gospodarstwo coraz więcej się rozszerza, dalej ochronę od podrywania kolei państwowej, 3 gościńców rządowych i licznych dróg szutrowanych powiatowych i gminnych w reszcie ułatwienie spławu kamienia Ciężkowieckiego, używanego powszechnie do budowy mostów i innych robót budowlanych.

Koszta budowy wynoszą:

a) przy regulacji Białej na długości 75.48 klm.	1,212.000 zł.
b) przy obwałowaniu Białej na długości 12.544 klm.	91.300 „
c) przy regulacji dopływów Białej długości 8.926 klm.	14.100 „
d) przy obwałowaniu prawego brzegu Dunajca długości 34.689 klm.	317.600 „
e) przy zabudowaniu potoków górskich	154.000 „
razem	<u>1,789.000 zł.</u>

z czego przypada:

na obręb powiatu Dąbrowskiego	197.000 zł.
„ „ „ Tarnowskiego	1,190.000 „
„ „ „ Grybowskiego	402.000 „

Przeciętny koszt regulacji 1 kilometra skróconego biegu Białej wynosi 16.057 zł. w. a. nie jest więc wcale wygórowany, gdyż n. p. taki koszt przeciętny 1 kilometra regulacji Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem, wynosi według projektu rządowego, przedłożonego właśnie Wysokiemu Sejmowi 40.000 zł. w. a. (1,600.000 zł. w. a. na długości 40 kilometrów sprostowanego biegu Dniestru).

Przy 15-letnim okresie budowy wynosić będzie przeciętny roczny datek:

państwa	67.713 $\frac{1}{3}$ zł.
kraju	40.653 $\frac{1}{3}$ „
powiatów	10.900 „

a mianowicie:

Powiatu Dąbrowskiego 1.313 $\frac{1}{3}$ zł. (czyli 1 $\frac{1}{2}$ ct. dodatków do podatków rocznie);
 powiatu Tarnowskiego 7.933 $\frac{1}{3}$ zł. (4 $\frac{1}{2}$ ct. dodatków);
 powiatu Grybowskiego 1.653 $\frac{1}{3}$ zł. (4 $\frac{1}{2}$ ct. dodatków do podatków).

W zamierzaniem przedsiębiorstwie interesowanych jest 132 gmin i obszarów dworskich (w tem jedno większe miasto Tarnów i 6 miasteczek: Żabno, Tuchów, Gromnik, Ciężkowice, Bobowa i Grybów) z ludnością 94.775 mieszkańców, suma zaś podatków bezpośrednich w interesowanych 3 powiatach wynosi 320.845 zł. 31¹/₂ ct. w. a.

Jednorazowa szkoda, jaką wyrządził wylew Biały i Dunajca w r. 1884 w powiatach: Grybowski, Tarnowski, Dąbrowski i Mielecki, dosięgła wedle nrzędowych wykazów c. k. Starostw i Wydziałów powiatowych sumy 1,618.966 zł. w. a. a więc dorównywa prawie nakładowi na regulację Biały i obwałowania Dunajca (bez kosztów robót górskich, których wpływ sięga poza perymeter melioracyjny projektu).

Już tą sumą szkód jednorocznych udowodnioną jest potrzeba, nagłość i rentowności zamierzonych robót, które nadto bronić mają w całym biegu Biały brzegów od zrywania oraz z dotychczasowych szutrowisk o powierzchni 1862 morgów stworzyć grunt uprawny.

Z tego też powodu Ministerstwo rolnictwa uznając nagłość i ważność robót, przyrzekło przypadającą na fundusz melioracyjny 1-szą ratę zasiłku wstawić do preliminarza dodatkowego na rok 1892, i już w roku bieżącym tę ratę wypłacić.

Przedkładając Wysokiej Izbie wniosek przyjęcia projektu ustawy w brzmieniu proponowanem przez Wydział krajowy, Komisya gospodarstwa krajowego nie może się jednak zgodzić na wstawienie w roku bieżącym dodatkowej dotacyi na tę regulację w kwocie 10.653 złr. a to ze względu na niepomyślny stan finansów kraju, tudzież z uwagi, że uchwalona już w budżecie 1891. r. na ten cel dotacya 30.000 złr. w. a., która jest płynną także w roku bieżącym, wystarczy na rozpoczęcie programowe robót. Zdaniem komisyi powinien Wydział krajowy w pierwszych latach budowy zwolnić tempo robót, ażeby nie obciążać funduszu krajowego, i w myśl §. 4. projektowanej ustawy w porozumieniu z Rządem zamieścić w rozporządzeniu wykonawczem postanowienie, wedle którego w pierwszych trzech latach zasiłek krajowy wynosiłby 30.000 zł. w. a. a brakująca reszta została rozłożoną na następnych lat dwanaście.

Komisya gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony % projekt ustawy o regulacji rzeki Biały z dopływami i uzupełnienia obwałowania prawego brzegu Dunajca.

Lwów dnia 31. marca 1892.

Przewodniczący:

Sapieha w. r.

Sprawozdawca:

Gorayski w. r.

U s t a w a

z dnia o regulacji rzeki Biały z dopływami i uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu Dunajca.

Ze zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1.

Regulacya rzeki Biały z dopływami, tudzież uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Dunajca od mostu kolejowego w Bogumiłowicach do Wisły, mają być wykonane, począwszy od roku 1892 jako przedsiębiorstwo krajowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną tej regulacyi z obwałowaniem służyć mają projekta techniczne Ministerstwa rolnictwa i Wydziału krajowego z roku 1890, które preliminują koszta robót w górnem dorzeczu Biały, powyżej Grybowa na 154.000 zł. a. w. koszta zaś robót rzecznych i wałowych na 1,635.000 zł. a. w. razem na 1,789.000 zł. a. w.

Wydział krajowy jest jednak upoważniony do poczynienia zmian w tych projektach w porozumieniu z Administracją państwa w granicach powyższych sum kosztorysowych.

§. 3.

Koszta regulacyi i obwałowania włącznie z wydatkami na utrzymanie w czasie budowy i kosztami zarządu pokryte będą z mającego się w tym celu utworzyć funduszu regulacyjnego.

Fundusz regulacyjny ma być utworzony:

1) Z datku państwowego funduszu melioracyjnego w myśl §. 6. ustępu 1. ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 116 w wysokości pięćdziesięciu procent preliminowanych kosztów (1,789.000 zł. a. w.) w kwocie 894.500 zł. a. w., tudzież z datku

państwowej dotacji budowl wodnych w wysokości dziesięciu procent kosztów preliminowanych na regulację łożyska rzeki Biały (1,212.000 zł. a. w.,) w kwocie 121.200 zł. a. w. razem w kwocie 1,015.700 zł. a. w., które to datki państwowe mają być wypłacone z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwolenia.

2) Z datku funduszu krajowego w wysokości trzydziestu procent kosztów preliminowanych na regulację rzeki Biały (1,212.000 zł. w. a.) w kwocie 363.600 zł. a. w., dalej czterdziestu procent kosztów preliminowanych na obwałowanie rzeki Biały i Dunajca tudzież regulację dopływów rzeki Biały (423.600 zł. a. w.) w kwocie 169.200 zł. a. w., wreszcie pięćdziesięciu procent kosztów preliminowanych na roboty w górnem dorzeczu Biały (154.000 zł. a. w.) w kwocie 77.000 zł. a. w. razem w kwocie 609.800 zł. a. w.

3) Z datków funduszy interesowanych powiatów w wysokości dziesięciu procent kosztów robót rzecznych i wałowych, jakie będą wykonane w obrębie każdego powiatu, razem w kwocie 163.500 zł. a. w.

Powiatom konkurującym zastrzega się prawo ściągnięcia przypadających na nie datków z właścicieli interesowanych gruntów i zakładów, a to w myśl §. 66. krajowej ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875 Dz. u. k. Nr. 38.

§. 4.

Czas budowy, tudzież wysokość i terminu płatności corocznych rat datków państwa, kraju i powiatów interesowanych oznaczy Wydział krajowy wspólnie z Administracją państwa.

§. 5.

Wykonanie regulacji i obwałowania, zarówno jak i zarząd funduszu regulacyjnego obejmie Wydział krajowy.

Sposób wykonania przedsiębiorstwa oznaczyć ma Wydział krajowy w porozumieniu z Administracją państwa, której podobnie jak Reprezentacyom interesowanych powiatów przyznany zostaje odpowiedni wpływ na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa.

Bliższe szczegóły, co do zakresu i sposobu wywierania tego wpływu, oraz co do ewentualnego bezpośredniego współdziałania rządowych organów technicznych przy wykonaniu tego przedsiębiorstwa, określi rozporządzenie wykonawcze, który ułoży Wydział krajowy wspólnie z Administracją państwa.

§. 6.

Dla utrzymania wykonanych robót ma być utworzony oddzielny fundusz.

Fundusz ten składać się będzie :

- 1) z kwoty osiągniętej ze sprzedaży uzyskanych przez regulację gruntów, jako kapitału zakładowego ;
- 2) z odsetek tej kwoty, jakie narosną w czasie budowy ;
- 3) z dochodów uzyskanych z wydzierżawienia wałów ochronnych.

Dalsze postanowienia co do pokrycia kosztów utrzymania, administracji funduszu konserwacyjnego i innych zarządzeń potrzebnych dla utrzymania wykonanych budowli wydane zostaną w drodze ustawodawstwa po skończeniu budowy.

§. 7.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa, spraw wewnętrznych i skarbu.
